

कर्नाटक शासन
पदवीपूर्व शिक्षण विभाग

साहित्यमंथन (कृती पाठपुस्तिका) मराठी
(पी.यु.सी. प्रथमवर्षाकरिता)

SAHITYAMANTHAN
(MARATHI)

FIRST YEAR P.U.C. WORK BOOK

DEPARTMENT OF PRE-UNIVERSITY EDUCATION
MALLESWARA BANGALORE-560012

© *Department of Pre-University
Education 2014-2015.*

All Rights Are Reserved

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photo copying, recording or otherwise without the prior permission of the publisher.

Revised Edition - 2018

This book is sold subject to the condition that it shall not, by way of trade, be lent, resold, hired out or otherwise disposed of without the publisher's consent, in any form of binding or cover other than that in which it is published.

The correct price of this publication is the price printed on this page/cover page. Any revised price indicated by a rubber stamp or by a sticker or by any other means is incorrect and should be unacceptable.

Printed on 70 GSM Maplitho paper

Director's Message

Dear Students,

We at the Department of Pre-university Education, Karnataka strive to empower each student to dream big and equip them with the tools that enable them to reach new heights and successfully deal with the challenges of life. As Swami Vivekananda said, "**Real education is that which enables one to stand on one's own legs**".

The course contents in this book are designed with the objective of equipping you well for the next level of study.

We wish you well on your journey and look forward to you becoming a responsible citizen of the nation and give back to the betterment of the society.

With best wishes,

Sd/-

C. Shikha, IAS

Director

Department of Pre University Education
Bengaluru

ನಾಡಗೀತೆ

ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ

ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿ ವನಗಳ ನಾಡೆ,
ಜಯ ಹೇ ರಸಗುರುಗಳ ಬೀಡೆ!

ಭೂದೇವಿಯ ಮಕುಟದ ನವಮಣಿಯೆ,
ಗಂಧದ ಚಂದದ ಹೊನ್ನಿನ ಗಣೆಯೆ;
ರಾಘವ ಮಧುಸೂದನರವತರಿಸಿದ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಜನನಿಯ ಜೋಗುಳ ವೇದದ ಘೋಷ,
ಜನನಿಗೆ ಜೀವವು ನಿನ್ನಾಪೇಶ.
ಹಸುರಿಸ ಗಿರಿಗಳ ಸಾಲೆ
ನಿನ್ನಯ ಕೊರಳಿನ ಮಾಲೆ.
ಕಪಿಲ ಪತಂಜಲ ಗೌತಮ ಜಿನನುತ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಶಂಕರ ರಾಮಾನುಜ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ
ಬಸವೇಶ್ವರ ಮಧ್ವರ ದಿವ್ಯಾರಣ್ಯ
ರನ್ನ ಷಡಕ್ಕರಿ ಪೊನ್ನ
ಪಂಪ ಲಕುಮಿನತಿ ಜನ್ನ
ಕುಮಾರವ್ಯಾಸರ ಮಂಗಳಧಾಮ!
ಕವಿಕೋಗಿಲೆಗಳ ಪುಣ್ಯರಾಮ!
ನಾನಕ ರಾಮಾನಂದ ಕಬೀರರ

ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ತೈಲಪ ಹೊಯ್ಸಳರಾಳದ ನಾಡೆ,
ದಂಕಣ ಜಕಣರ ನೆಚ್ಚಿನ ಬೀಡೆ;

ಕೃಷ್ಣ ಶರಾವತಿ ತುಂಗಾ
ಕಾವೇರಿಯ ವರ ರಂಗ.

ಚೈತನ್ಯ ಪರಮಹಂಸ ವಿವೇಕರ
ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!

ಸರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಶಾಂತಿಯ ತೋಟ,
ರಸಿಕರ ಕಂಗಳ ಸೆಳೆಯುವ ನೋಟ.
ಹಿಂದೂ ಕ್ರೈಸ್ತ ಮುಸಲ್ಮಾನ
ಪಾರಸಿಕ ಜೈನರುದ್ಧಾನ.
ಜನಕನ ಹೋಲುವ ದೊರೆಗಳ ಧಾಮ,
ಗಾಯಕ ವೈಣಿಕರಾರಾಮ!

ಕನ್ನಡನುಡಿ ಕುಣಿದಾಡುವ ಗೇಹ!
ಕನ್ನಡ ತಾಯಿಯ ಮಕ್ಕಳ ದೇಹ!
ಜಯ್ ಭಾರತ ಜನನಿಯ ತನುಜಾತೆ,
ಜಯ ಹೇ ಕರ್ನಾಟಕ ಮಾತೆ!
ಜಯ್ ಸುಂದರ ನದಿ ವನಗಳ ನಾಡೆ,
ಜಯ ಹೇ ರಸಗುರುಗಳ ಬೀಡೆ!

—ರಾಷ್ಟ್ರಕವಿ ಕುವೆಂಪು ಡಿ...

GOVERNMENT OF KARNATAKA

पदवीपूर्व प्रथम वर्ष
(मराठी)

साहित्यमंथन
(कृती-पाठपुस्तिका)

SAHITYAMANTHAN

P.U.C. I YEAR

MARATHI WORK BOOK

WORK BOOK COMMITTEE

Names and Address of the Work Book Committee

1) Shri. Suryawanshi Yeshwant N.

Lecturer in Marathi

Govt. P.U. College for Girls, Opposite Old S.P. Office,
GULBARGA- 585105

2) Shri. D.N. Jabhade Lecturer in Marathi B.S. Comp. P.U. College Bedkihal Tal : Chikodi Dist : BELGAUM- 591214	6) Shri. V.B. Hiremath Lecturer in Marathi C.S.S. P.U. College, Chikodi Tal : Chikodi Dist : Belgaum - 591201
3) Shri. S.M. Rajure Lecturer in Marathi Shivaji P.U. College- Bhalki Dist : BIDAR – 585328	7) Shri. N.M. Sanadi Lecturer in Marathi M.M's P.U. College Khanapur-Belgaum -591302
4) Shri. S.V. Deshmukh Lecturer in Marathi D.N. Nadage P.U. College Karadga, Tal : Chikodi Dist : BELGAUM - 591263	8) Shri. A.S. Jadhav Lecturer in Marathi S.N.P.U. College Bhalki – Dist- BIDAR- 585328
5) Shri. G. N. Sapre Lecturer in Marathi A.V.M. Comp. P.U. College M. Vadagaon – BELGAUM 590005	9) Shri. S.D. Kamble Lecturer in Marathi S.M.V.V.T.S. Ind. P.U.College Examba Tal : Chikodi Dist : BELGAUM- 591244

पी. यु. सी. प्रथम वर्षाचे पाठ्यपुस्तक तयार करून वरील समितीने जे महत्वाचे कार्य केले त्याबद्दल पदवीपूर्व शिक्षण मंडळ संपादन समितीचे अत्यंत ऋणी आहे.

निर्देशक

पदवीपूर्व शिक्षण विभाग

बेंगळूरु - १२

Reviewers

01. Prin. F.M. Madar
Govt. P.U. College-KALLEHOL
TAI & DIST : BELGAUM
02. Prin. S.B. Jahur
Govt P.U. College- YALGURATI
Dist : DHARWAD
03. Prin. Revati Deshapande
Darbar P.U. College-BIJAPUR

संपादकीय

N.C.E.R.T. आणि N.C.F. 2005 सालाची शैक्षणिक ध्येय, धोरणे, उद्दीष्टे नजरेसमोर ठेऊन सन् २०१३-२०१४ सालचा कर्नाटक शासनाच्या नव्या शैक्षणिक धोरणानुसार विद्यार्थ्यांना वाचन संभाषण आणि लेखन यासाठी प्रवृत्त करणे महत्वाचे मानले जाऊन त्या दृष्टीतून पावले उचलण्याचा प्रयत्न केला जात आहे. वस्तुतः हे पाऊल योग्यच आहे.

पाठयपुस्तकातील प्रत्येक पाठाचे स्वाध्याय सोडविण्यासाठी 'साहित्यमंथन' या शिस्तबद्ध कृती-पाठयपुस्तिकेची निर्मिती करण्यात आली आहे. अभ्यासक्रमातील गद्य, पद्य व स्थूलवाचन विभागाचे सूक्ष्म अध्ययन व्हावे व त्याचबरोबर मराठी भाषेचा व्यवहारीक उपयोग आणि व्याकरणाचा अभ्यास सहजपणे समजावून घेता यावा अशी योजकता राखण्याचा प्रयत्न येथे करण्यात आलेला आहे.

साहित्यमंथनची निर्मिती करताना पदवीपूर्व शिक्षण विभागाच्या संबंधित सर्व अधिकाऱ्यांनी हे दिशादिग्दर्शन केले ते फार महत्वाचे ठरते.

विद्यार्थीवर्ग या प्रयत्नांचा आवश्यक तो लाभ नक्की उठवतील असा विश्वास व्यक्त करावासा वाटतो.

संपादन समिती

कर्नाटक शासन

पदवीपूर्व शिक्षण विभाग
प्रमाणपत्र

श्री/कुमारी-----हजेरी, क्र.-----

तुकडी----- याने/हिने-----या साली प्रथम वर्ष
पी.यु.सी. मराठी विषयाची कृती पाठ पुस्तिका अत्युत्तम/उत्तम/साधारण
प्रतीने पूर्ण केली आहे.

सदर विद्यार्थ्यांचे/विद्यार्थिनींचे वर्तन व शैक्षणिक प्रगती या
सालामध्ये समाधानकारक आहे.

प्राध्यापकांची सही

दिनांक :

विभागप्रमुख / प्राचार्य

महाविद्यालयाचा शिक्षा

अत्युत्तम- ७ ते १० गुण, उत्तम- ७ ते ५ गुण, साधारण-४ पेक्षा कमी

अनुक्रमणिका
गद्य-विभाग-(सुक्ष्म वाचन)

अक्र	विषय		शि. तास	पृष्ठ क्र.
१	चक्रधरांची अहिसावृत्ती व विनोदबुध्दी	म्हांईभट		
२	दत्ताजी शिंदे यांचे वीरमरण व वीरवचन	भाऊसाहेबांची बखर	०३	
३	शेतकऱ्यांची परिस्थिती	महात्मा ज्योतिबा फुले	०३	
४	युवकांपुढील आव्हाने	यशवंतराव चव्हाण	०४	
५	घार हिंडते आकाशी	सिंधूताई सपकाळ		
६	जातील हे बी दिवस		०४	
७	शेरास सव्वाशेर			
८	नाव लौकिक संत- कनकदास	ब		
९	आपण विसरतो...	मूळ लेखिका सुधामूर्ती अनुवादक- लीना सोहनी	०४	
१०	वीरमाता जिजाऊ			
११		शंकर पाटील		
१२				

पद्य विभाग

अ क्र.	कवितेचे नांव		शि. तास	पृष्ठ क्र.
१		महदंबा		
२	गुरुमहात्म्य			
३	संतवाणी अ) मनुष्य करिसी ब) विठु माझा लेकरवाळा क) हीन याती माझी देवा ड) चंदनाचे हात पायही चंदन	- संत नामदेव संत जनाबाई संत चोखामेळा संत तुकाराम	०५	
४	सीतागीत	मोरोपंत		
५			०३	
६		कुसुमाग्रज		
७	आईची आठवण		०३	
८	संसार	बहिणाबाई चौधरी		
९	पंचारती		०३	
१०	आनंदी पक्षी	बालकवी		
११	तेव्हा जीवन मला हे कळू लागले	वामन कर्डक	०३	
१२		फ. म. शहाजिंदे		
१३	पोरी			

स्थूलवाचन-विभाग (अपठित)

अ. क्र.	कथेचे नांव	लेखक / लेखिका	शि. तास	पृष्ठ क्र.
१	बदलते बोरगांव	डॉ. नागनाथ कोत्तापल्ले	५	
२	पहिली शिकार	श्री. महादेव मोरे-	५	
३	तिची वाटच वेगळी	सौ. मथू सावंत-	५	
४	देव घावला! देव पावला	श्री. वामन होवाळ-	५	

व्याकरण विभाग

अ.क्र.	विषय	शि. तास	पृष्ठ क्र.
१	निबंध	०५	
२	प्रयोग	०१	
३	काळ	०१	
४	सामान्यरूप	०१	
५	पत्रलेखन	०२	
६	अनुवाद	०१	
७	विरुध्दार्थी शब्द	०१	
८	जोड्या जुळवा	०१	
९	वाक्प्रचार	०१	
१०	समानार्थी शब्द	०१	
११	इंग्रजी प्रतिशब्द	०१	
१२	वाक्याचे प्रकार	०१	

-गद्य विभाग-

१. लीळाचरित्र

म्हाडंभट

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची उत्तरे एका वाक्यांत लिहा.

१. पारधी कोठून आले ?

उत्तर :-----

२. इ. सनाच्या १२ शतकात उत्तर महाराष्ट्रात कोणता भक्तीपंथ

उदयास आला होता ?

उत्तर :-----

३. लीळाचरित्र कोणी लिहिले ?

उत्तर :-----

४. चोर सर्व वस्तू घेऊन कोठे गेला ?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नांची उत्तरे लिहा.

१. लीळाचरित्रातील तत्कालीन मराठी भाषेची वैशिष्ट्ये सांगा ?

उत्तर :-----

प्र.३रा प्रमाण मराठीत लिहा.

१. एथ सरण आलेया काइ मरण असे:

उत्तर :-----

२. मोट जाडीची सांडोनि पळाला सर्वज्ञे म्हणीतले:

उत्तर :-----

३. तरि कवणे कवणु नागवीला:

उत्तर :-----

४. तो भीयाला तो गेला.

उत्तर :-----

प्र.४ था खालील उकारांत शब्दांचे शुध्द शब्द तयार करा.

१) मरु=

२) कवणु=

२) जानु=

४) साचलु=

प्र.५ वा खालील वाक्यांचे काळ ओळखा.

१. सूर्य उगवला.

उत्तर :-----

२. मधु पुस्तक वाचतो.

उत्तर :-----

३. काल रात्री मुसळधार पाऊस कोसळला.

उत्तर :-----

४. नीता, राधा, श्याम आज मुंबईला गेले.

उत्तर :-----

५. कोंकणात पाऊस भरपूर पडेल.

उत्तर :-----

प्र.६ वा खालील शब्दांपैकी न जुळणारा शब्द शोधून लिहा.

१. आकाश, गगन, अंबर, नभ, खग, आभाळ.

२. कमळ, राजीव, अंबूज, पंकज, सरोज, तिमिर, पद्म.

३. चंद्र, इंद्र, सुधाकर, रत्नाकर, हिमांशु, रजनीनाथ, शशी.

४. राजा, भूप, नृप, नरेश, बाहु, भुपाळ, पृथ्वीपती.

५. सोने, कनक, सुवर्ण, सारंग, हेम, कांचन.

२. दत्ताजी शिंदे यांचे वीरमरण व वीरवचन

भाऊसाहेबांची बखर

स्वाध्याय :-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची उत्तरे एक वाक्यांत लिहा.

१. 'बखर' ह्या शब्दाची उत्पत्ती कशी झाली?

उत्तर :-----

२. दत्ताजी शिंदे यांचा शीरच्छेद कोणी केला?

उत्तर :-----

३. दत्ताजी शिंदे यांचे वीर वचन कोणते?

उत्तर :-----

४. निशाण काढणे म्हणजे काय?

उत्तर :-----

प्र.२ला खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. दत्ताजी शिंदे यांचे गुणविशेषांवर प्रकाश टाका?

उत्तर :-----

२. कुतुबशहाचा स्वभाव विशेष सांगा ?

उत्तर :-----

प्र.३रा तुम्ही वाचलेल्या युद्ध प्रसंगावर एक निबंध तयार करा.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासह स्पष्टीकरण करा.

‘रणांत मृत्यू आला तर उत्तम आहे. नाहीतर विष भक्षण
प्राण द्यावा.’

उत्तर :-----

 प्र.५ वा पाठातील उर्दू शब्द शोधून लिहा.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

३. शेतकऱ्यांची परिस्थिती

महात्मा ज्योतिबा फुले

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची उत्तरे एक वाक्यांत लिहा.

१. 'सत्यशोधक समाजाची' स्थापना कोणी केली ?

उत्तर :-----

२. महात्मा फुले यांची कोणकोणती पुस्तके प्रसिध्द आहेत ?

उत्तर :-----

३. मुंबईला इलाख्याचे प्रथम जिल्हा न्यायाधीश म्हणून कोण रुजू झाले?

उत्तर :-----

४. अस्मानी संकट म्हणजे काय?

उत्तर :-----

५. सुलतानी संकट म्हणजे काय?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नांची सविस्तर उत्तरे लिहा.

१. महात्माफुले यांचा शेतकऱ्यांकडे बघण्याचा दृष्टीकोन स्पष्ट करा?

उत्तर :-----

३. महात्माफुले यांचा नोकरविषयक दृष्टीकोन स्पष्ट करा?

उत्तर :-----

प्र.४ था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “चटणीभाकर का होईना, परंतु ती तरि वेळच्यावेळी पोटभर

त्यास मिळते काय.”

उत्तर :-----

प्र.५वा टीप लिहा.

१. लोकलफंड

उत्तर :-----

प्र.६वा खालील वाक्प्रचाराचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

१. कान उघाडणी करणे.

उत्तर :-----

२. उरावर कट्यार टांगलेली असणे.

उत्तर :-----

३. थारी लागणे.

उत्तर :-----

४. खापर फोडणे.

उत्तर :-----

प्र.७वा महात्माफुले यांचे सामाजिक विचार यावर निबंध लिहा.

उत्तर :-----

चातुर्वर्णीय समाजव्यवस्था-अस्पृश्यता आणि स्त्रियांची स्थिती-

कनिष्ठ जातीत जन्म-अस्पृश्यतेचे चटके-समाजसुधारणेची प्रेरणा-शुद्ध

आणि स्त्रीशिक्षणाला प्राधान्य-विषमतानिर्मुलन-जातीभेद-वर्णभेद,

लिंगभेद-व यशस्विता-इ.-----

अध्यापकांची सही

४.युवकापुढील आढ्याने

यशवंतराव चव्हाण

स्वाध्याय :-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एका वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. यशवंतराव चव्हाणांची कोणकोणती पुस्तके प्रसिध्द आहेत?

उत्तर :-----

२. यशवंतरावांनी युवकापुढे कोणती आढ्याने मांडली आहेत?

उत्तर :-----

३. यशवंतराव यांच्यामते तारुण्याचे महत्व काय.

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. यशवंतराव चव्हाणांच्या दृष्टीने आधुनिक युवकाने काय काय
करणे गरजेचे आहे. ते सविस्तर लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३ रा टीप लिहा.

१. युवकापुढील आव्हाने.

उत्तर :-----

प्र.४ था वाक्प्रचाराचा अर्थ सांगून(कंसातून शोधून)वाक्यात उपयोग करा.

१. समर्पित करणे

उत्तर :-----

२. काबीज करणे

उत्तर :-----

३. मुकाबला करणे

उत्तर :-----

(लक्ष देणे, संघर्ष करणे, हस्तगत करणे, ताब्यात घेणे)

प्र.५ वा खालील वाक्यांचे प्रयोग ओळखा.

१. मुलाने आंबा खाल्ला.

उत्तर :-----

२. तो गाणे गातो.

उत्तर :-----

३. रामाने रावणास मारले.

उत्तर :-----

४. शिक्षकाने विद्यार्थ्यांना शिकवावे.

उत्तर :-----

प्र.६वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१.-----,-----,-----,----- व ----- या ज्या लोकांच्या

प्राथमिक गरजा आहेत.

२. तरुण माणसाने-----शोधित राहिले पाहिजे.

३. गांधीजीने त्यावेळी आपल्या भोवती जो परिवार गोळा केला

त्यात -----,-----,-----,-----वगैरे मंडळी होती.

अध्यापकांची सही

५.घार हिंडते आकाशी

सिंधुताई सपकाळ

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. सिंधुताई सपकाळ यांनी कोणत्या संस्थेची स्थापना केली?

उत्तर :-----

२. सिंधुताई सपकाळ यांच्या आत्मचरित्राचे नांव काय ?

उत्तर :-----

३. सिंधुताई सपकाळ यांना कोणते पुरस्कार मिळाले ?

उत्तर :-----

४. सिंधुताई सपकाळ यांनी कोणत्या देशाचा प्रवास केला ?

उत्तर :-----

५. इंग्लंडची नदी कोणती ?

उत्तर :-----

प्र.२ रा. खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. सिंधुताई सपकाळ यांच्या निरिक्षणातील इंग्लंड व भारत यावर

सविस्तर लिहा.

उत्तर :-----

प्र ३रा टीप लिहा.

१. गुरुवार २२ सप्टेंबर या दिवसाचा उपक्रम.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “पण ब्रिटीशांचं गांव बघायचं होतं, तिथे मराठी माणसांना
भेटायचे होते.”

उत्तर :-----

२. “कुठे माझ्या महाराष्ट्राची काळजी वाहणाऱ्या पवित्र नद्या आणि
पर्यटकांचे चोचले पुरविणाऱ्या इथल्या नद्या...”

उत्तर :-----

प्र.५वा खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

१. डुलकी लागणे -----

२. चोचले पुरवणे -----

३. कुतुहुल वाटणे. -----

४. दम घुटमळणे. -----

प्र.६वा खालील म्हणी पूर्ण करा.

१. अति शहाणा -----रिकामा.

२. उथळ पाण्याला -----फार.

३. -----मातीच्या चुली.

४. टाकीचे घाव सोसल्यावाचून -----येत नाही.

५. -----पाहून पाय पसरावे.

अध्यापकांची सही

६. जातील हे बी दिवस

प्रा. प्र. ई. सोनकांबळे

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. प्र. ई. सोनकांबळे यांचे मूळ गांव कोणते?

उत्तर :-----

२. लेखकाचे 'आठवणीचे पक्षी' आत्मचरित्र कोणत्या वर्षी प्रकाशित

झाले?

उत्तर :-----

३. किसंडाबापु कोण होते?

उत्तर :-----

४. लेखकांच्या दोन मेव्हण्यांची नावे सांगा?

उत्तर :-----

५. लेखकांचे माध्यमिक शिक्षण कुठे झाले?

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासिह स्पष्टीकरण करा.

१. “त्याला संसार करता येत न्हाई, मग लेकरं कशाला हळजावं

निसपुरी भाड्यानं गोसायनं.”

उत्तर :-----

प्र.५वा जोड्या जुळवा

अ

ब

१. न्हाणगा जीव

अ) चुकार

२. हुंट

ब) डुलत

३. गैरादी

क) उंट

४. टैलत

ड) लहान जीव

प्र६वा खालील वाक्प्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

१. खाल्ल्या घरचे वासे मोजणे.

उत्तर :-----

२. इकडे आड तिकडे विहीर असणे.

उत्तर :-----

३. आगीतून उठून फोफाट्यात पडणे.

उत्तर :-----

प्र.७ वा या पाठातील बोलीभाषेतील पंधरा शब्द शोधून प्रमाण भाषेत

लिहा.

उत्तर :-----

प्र.४था मराठी प्रतिशब्द द्या.

१. Index -----

२. Moral -----

३. Tax -----

४. Unit -----

५. Medical -----

६. Letter -----

७. Drama -----

८. Chief -----

९. Cheap-----

१०.Target -----

७.शेरास सव्वाशेर

भा वि. वरेरकर

स्वाध्याय:-

प्र.१ला. खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. शेरास सव्वाशेर हा नाट्यप्रवेश कोणत्या नाटकातून घेतला आहे?

उत्तर :-----

२. वरेरकरांची नाट्यकला प्रामुख्याने कशी आहे?

उत्तर :-----

३. शेरास सव्वाशेर या नाटकातील नायकाचे नाव काय?

उत्तर :-----

४. शेरास सव्वाशेर या नाटकातील नायिका कोण आहे?

उत्तर :-----

५. मंजिरा या शब्दाचा अर्थ काय आहे?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. शेरास सव्वाशेर या नाटकाचा आशय स्पष्ट करा?

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. या नाटकातील हुंडाविषयक विचार.

उत्तर :-

प्र.४था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “लग्न पहावं करुन, घर पहावं बांधून.”

उत्तर :-

प्र.५ वा कंसातील सुचनेप्रमाणे सोडवा.

१. (मुल)----- अभ्यास करावा. (सामान्यरुप करा.)

उत्तर :-----

२. मला आजार आला दुसऱ्या दिवशी मी उपचार करुन शाळेत गेलो. (संयुक्त वाक्य करा)

उत्तर :-----

३. निर्धन असणे (वाक्प्रचाराचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा)

उत्तर :-----

४. रामाने रावणाला मारले. (प्रयोग ओळखा)

उत्तर :-----

५. कोकणात खूप पाऊस पडतो. (काळ ओळखा)

उत्तर :-----

प्र.७वा खालील नामापासून क्रियापदे तयार करा.

उदा. खर्च-खर्चणे

१. पीक-----

२. रेखा-----

३. विचार-----

४. ठसा-----

५. रचना-----

अध्यापकांची सही

८. संतकनकदास : नांव लौकिक संत.

बी. ए. कांबळे.

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. लेखकाचा जन्म केंव्हा झाला ?

उत्तर :-----

२. लेखकाचे लेख कोणत्या नियतकालिकातून प्रसिध्द झाले आहेत ?

उत्तर :-----

३. संत कनकदास हे कोणत्या संत परंपरेतील आहेत ?

उत्तर :-----

४. संत कनकदासांचे जन्मगांव कोणते?

उत्तर :-----

५. संत कनकदास यांचा कोणाचे शिष्य म्हणून लौकीक होता?

उत्तर :-----

प्र २ रा खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. संत कनकदास प्रपंचाकडून परमार्थाकडे कसे वळले ते सविस्तर

लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. संत कनकदासांचा प्राणी विषयक दृष्टीकोन.

उत्तर :-----

प्र ४ था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “ना होदरे होदेनु.” (मी गेल्यास जाईन)

उत्तर :-----

प्र.५वा संताचा समाज सुधारणेतील सहभाग यावर निबंध लिहा?

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

९. जेंव्हा आपलाच इतिहास आपण विसरतो आहोत

सुधामुर्ती

अनुवाद: (लिना सोहनी)

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. सुधामुर्ती यांचा जन्म कोठे झाला ?

उत्तर :-----

२. सुधामुर्ती यांनी कोणत्या विषयात एम्.टेक ही पदवी मिळविली

आहे ?

उत्तर :-----

३. सुधामुर्ती यांनी किती डॉक्टरेट्स पदव्या मिळविल्या ?

उत्तर :-----

५. सुधामुर्ती यांचे सर्व साहित्य कोणत्या भाषेत लिहिले आहे ?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. भारताच्या इतिहासात होऊन गेलेल्या थोर स्त्रियांचा परिचय

सांगा ?

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. १८५७ चे युध्द.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासिह स्पष्ट करा

१. “आम्ही तो पुतळा नीट निरखून पाहिलाय. म्हणूनच तर आम्ही तुम्हाला ते विचारलं.”

उत्तर :-----

२. तुम्ही पहिल्या स्वातंत्र्य समराविषयी कांही ऐकलं आहे का?

उत्तर :-----

प्र.५ वा. खालील शब्दसमुहाबद्दल कंसात दिलेला योग्य शब्द लिहा.

१. ज्यास कोणीही शत्रू नाही असा -----

२. देव आहे हे मानणारा -----

३. श्रम न करता खाणारा -----

४. केलेले उपकार न जाणणारा -----

५. कवितेची रचना करणारी -----

(कवयित्री, अजात शत्रू, आस्तिक, ऐतखाऊ, कृतघ्न)

प्र. ६ वा खालील शब्द वापरून जोडवाक्ये तयार करा.

१. वा, म्हणजे, कारण, म्हणून, शिवाय, की, तथापि, सबब, तरी, तेव्हा, अन्.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

१०. वीरमाता जिजाऊ

प्रा.अशोक राणा.

स्वाध्याय:-

प्र. १ ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. प्रा. अशोक राणा यांचा जन्म कोठे झाला?

उत्तर :-----

२. अशोक राणा यांनी कोणकोणत्या विषयावर लेखन केले?

उत्तर :-----

३. वीरमाता जिजाऊ हा पाठ कोणत्या पुस्तकातून निवडण्यात

आला?

उत्तर :-----

प्र २ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. लखुजी जाधव यांच्या वैभव संपन्नतेचा परिचय करून द्या?

उत्तर :-----

प्र.३ रा टीप लिहा.

१. १२ जानेवारी १५९८ सूर्योदयाची वेळ.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. त्यांच्या जन्मामुळे सारी सिंदखेडनगरी हरखून गेली होती.

दरबाराकडून हत्ती-घोड्यावरून गावभर साखर वाटली गेली होती.

उत्तर :-----

प्र.५वा जोड्या जुळवा

अ

ब

१. भाट

अ) वैर

२. हरखून

ब) ऐतिहासिक दस्तावेज

३. बखर

क) पालक

४. पोशिंदा

ड) आनंदून

५. वैमनस्य

इ) प्रशंसक

प्र.६वा प्रयोग ओळखा

१. मला जांभळी शाई आवडते.

उत्तर :-----

२. मला शिक्षकाचा व्यवसाय सोडावा लागला.

उत्तर :-----

३. माझ्याच्याने आता मैलभर चालवत नाही.

उत्तर :-----

४. शिक्षणाधिकाऱ्याकडून शाळेची तपासणी करण्यात आली.

उत्तर :-----

५. सर्वानी परमेश्वराची भक्ती करावी.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

११. टारफुला

शंकर पाटील

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. शंकर पाटील यांचे पूर्ण नांव काय?

उत्तर :-----

२. शंकर पाटील कोणत्या साहित्य संमेलनाचे अध्यक्ष होते ?

उत्तर :-----

३. 'टारफुला' या कादंबरीत कोणता विषय अभ्यासावयाला मिळतो ?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'टारफुला' या पाठाचा सारांश तुमच्या शब्दांत लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा कंसातील शब्दांचे सामान्यरूप तयार करा.

१. एके(दिवस) पक्षी(खिडकी) (गज) बाहेर पडले.

उत्तर :-----

२. (पेशवा) चढाईने भोसल्याना पळताभुई थोडी केली.

उत्तर :-----

३. (कॉलेज) जाऊन त्याने फीचे पैसे भरले.

उत्तर :-----

४. (पिल्लू) मनावर आईच्या उपदेशाचा मुळीच फायदा झाला नाही.

उत्तर :-----

५. (खुर्ची) बसून तो (कौतुक) (वर्तमानपत्र)पाने चाळीत होता.

प्र.३ रा टीप लिहा.

१. मर्दुमकीचे धडे.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “हे बरं शिक्षण दिलं लेकीस्नी.”

उत्तर :-----

प्र.५ वा खालील वाक्प्रचारांच्या जोड्या जुळवा.

१. इरेला पेटणे ----- पीकनाशक बांडगुळरुपी तण
२. पाठ फिरविणे ---- - सर्व बाजूनी संकटे येणे
३. बारा वाजणे ----- -चुरस वाटणे
४. आकाशपाताळ एक करणे----मोठे संकट ओढवणे
५. आभाळ फाटणे -- -----नाहक आरडा ओरडा करणे
६. टारफुला ----- नकार देणे

प्र.६वा समानार्थी शब्द लिहा.

१. ध्वज -----
२. पक्षी -----
३. डोळे -----
४. बायको -----

५. रात्र -----

प्र.७ वा संयुक्त वाक्य बनवा.

१. आजीने निरोप घेतला, मुलांना बरोबर नेले.

उत्तर :-----

२. मी दवाखान्यात गेलो, दुसऱ्या दिवशी बरा होऊन परीक्षा दिली.

उत्तर :-----

३. मी शाळेच्या इमारतीत पाऊल टाकले. पाऊसाला सुरुवात झाली.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

१२. संगणकाचे महत्व

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. आपण कोणत्या शतकात पदार्पण केले आहे?

उत्तर :-----

२. संगणकाच्या कुटुंबात कोणकोण आहेत?

उत्तर :-----

३. संगणकाची महिमा कशी आहे?

उत्तर :-----

४. पहिला संगणक कॅव्हा व कोणी तयार केला?

उत्तर :-----

५. रघुनाथराव चेन्नईला कोणाकडे आले होते?

उत्तर :-----

६. चेन्नईला राहणारी माणसे कशी होती?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. संगणकाने संपूर्ण जगाला एकदम जवळ कसे आणले या विषयी

लिहा?

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. वेबसाईट.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “नाही बाळांनो, आता मी जास्त दिवस इथे राहू शकत नाही.

मला घरी गेलंच पाहिजे.”

उत्तर :-----

प्र.५वा खालील शब्दांचे विस्तार करा.

१. के.बी- -----

२. जी.बी- -----

३. एम.बी- -----

प्र.६वा विरुद्धार्थी शब्द लिहा.

१. प्रामाणिक-----

२. विष -----

३. प्राचीन -----

४. असूर -----

५. हिंसा -----

प्र.७वा खालील वाक्यांचे मराठीत अनुवाद करा.

1. A bad workman blames his tools.

उत्तर :-----

2. All that glitters is not gold.

उत्तर :-----

3. Health is wealth.

उत्तर :-----

4. Man makes the mare go.

उत्तर :-----

6. Union is strength.

उत्तर :-----

-पद्य विभाग-

१. महदंबेचे धवळे

महदंबा

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

१. महदंबा कोणाची शिष्या होती?

उत्तर :-----

२. महदंबेचे मूळ नांव काय?

उत्तर :-----

३. मराठीतील आद्य कवयित्रीचा मान कोणाला मिळाला?

उत्तर :-----

४. मराठी कवितेचे सुंदर रूप कशातून दिसते?

उत्तर :-----

५. रुक्मिणीच्या मोठ्या भावाचे नांव काय?

उत्तर :-----

६. चैदी देशाचा राजा कोण?

उत्तर :-----

प्र २रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'महदंबेचे धवळे' या कवितेचा सारांश लिहा.

उत्तर :-----

प्र ३ रा संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “तुं एकु वांचोनिया सोडवीता अनुनाही अवधारी”

उत्तर :-----

प्र.४था खालील शब्दांची रूपे प्रमाण मराठीत लिहा.

१. पडलीए -----

२. सोडवीता -----

३. दाखवी -----

४. तेयाचा -----

५. बोलो -----

प्र.३रा संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “हृदयी धाकु तव तीये लागली चींता:

भक्तबंध छेदना म्हणे राखै अनंता:”

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

२. गुरुमहात्म्य

संत ज्ञानेश्वर

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

१. भागवत संप्रदायाचे संस्थापक कोण ?

उत्तर :-----

२. संत ज्ञानेश्वरांचे ग्रंथ कोणते ?

उत्तर :-----

३. संत ज्ञानेश्वरांनी आपल्या काव्यातून लोकांना कोणती प्रेरणा

दिली ?

उत्तर :-----

४. संत ज्ञानेश्वरांची समाधी कोठे आहे ?

उत्तर :-----

५. संत ज्ञानेश्वरांनी प्रथम कोणाला नमन केले आहे ?

उत्तर :-----

६. गुरुमहात्म्य सांगत असताना कोणकोणती उदाहरणे दिली

आहेत ?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'गुरुमहात्म्य' या कवितेचा सारांश लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा संदर्भ स्पष्ट करा.

१. “आता अवधारा कथा गहन। जे सकळां कौतुकां जन्मस्थान की
 अभिनव उद्यान। विवेकतरुंचे”

उत्तर :-----

प्र.४ था टीप लिहा.

१. संत ज्ञानेश्वरांची गुरुभक्ती.

उत्तर :-----

प्र.५ वा प्रमाण मराठीत लिहा.

१. म्हणोंनि -----
२. गुरुभजिजे -----
३. अत्यादरु -----
४. संतोषती -----
५. भवधारा -----

प्र.६ वा रिक्काम्या जागी योग्य शब्द भरा.

१. म्हणोंनि जाणतेनो गुरु भजिजे।-----

-----। शाखा पल्लव संतोषती।।

अध्यापकांची सही

३. संतवाणी

अ. मनुष्यकरिसी-

संत नामदेव

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. संत निवृत्ती व संत ज्ञानेश्वर यांचे चरित्र प्रथम कोणी लिहिले?

उत्तर :-----

२. वारकरी पंथाची पताका पंजाबपर्यंत नेणारा संत कोण?

उत्तर :-----

३. गुरुग्रंथसाहेबमध्ये नामदेवांची पदे कोणत्या नावांनी संबोधली जातात?

उत्तर :-----

४. संत नामदेव विठ्ठल भक्त केंव्हा बनले?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'मनुष्यकरिसी' या कवितेचा भावार्थ तुमच्या शब्दात लिहा.

उत्तर :-----

प्र. ३ रा संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "पाषाण करिसी तरी रंग शिळेचेनि मिषें

तुझे दारी वसें ऐसे करीं।"

उत्तर :-----

 प्र ४ था टीप लिहा

१. संत नामदेवाची उत्कट भक्ती.

उपक्रम :- संत नामदेवाचा अभंग मिळवा व त्यातील एखादा अभंग लिहून काढा.

उत्तर :-----

ब. विठु माझा लेकुरवाळा

संत जनाबाई

स्वाध्याय:-

प्र. १ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. संत नामदेवाच्या परिवारातील थोर संत कवयित्री कोण?

उत्तर :-----

२. संत जनाबाईच्या नावावर किती अभंग आहेत?

उत्तर :-----

३. संत जनाबाईच्या अभंगातून कोणता भाव व्यक्त होतो?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. “विठु माझा लेकुरवाळा” या कवितेचा सारांश तुमच्या भाषेत

लिहा.

उत्तर :-----

 प्रश्न टीप लिहा.

१. जनाबाईंची विठ्ठल भक्ती.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. विठ्ठल माझा लेकरवाळा। संगे लेकरांचा मेळा।

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

क. हीनयाती माझी देवा

संत चोखामेळा

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. संत चोखामेळांचा मृत्यू कसा झाला?

उत्तर :-----

२. संत चोखामेळांची समाधी कोणी व कुठे बांधली?

उत्तर :-----

३. संत चोखामेळांच्या अभंगातून काय व्यक्त होते?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. संत चोखामेळा यांनी आपल्या अभंगातून दलितांचे दुःख कसे

चित्रित केलेले आहे ते सविस्तर लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा संदर्भासह स्पष्ट करा.

१. “माझ्या गोविंद गोपाळा। करुणा भाकी चोखामेळा।।”

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

ड. चंदनाचे हात पायही चंदन

संत तुकाराम

स्वाध्याय:-

प्र१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. संत तुकाराम व्यवसायांनी कोण होते ?

उत्तर :-----

२. संत तुकारामांच्या संसारात संकट आल्यानंतर त्यांचे लक्ष

कोणीकडे वळले ?

उत्तर :-----

३. संत तुकारामांनी आपल्या अभंगातून कोणत्या गोष्टीवर प्रहार केला?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'चंदनाचे हात पायही चंदन' या कवितेचा भावार्थ लिहा.

उत्तर :-----

प्रश्ना संदर्भ स्पष्ट करा.

१. चंदनाचे हात पायही चंदन। परिसा नाही हीन कोणी अंग।

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

४. सीतागीत

मोरोपंत

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. मोरोपंतांचा जन्म कोणत्या गांवी झाला?

उत्तर :-----

२. सीतागीत म्हणजे काय?

उत्तर :-----

३. वनवासात रामाने कशाचा पाटलाग केला?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. सीतागीत या कवितेतून मोरोपंतानी वनवासातील सीतेच्या

स्त्रीसुलभ-भावना कशा व्यक्त केल्या आहेत?

उत्तर :-----

प्र.३रा संदर्भ स्पष्ट करा.

१. “भावोर्जीनी केली माझी बहुसेवा। ती त्या महा-देवा ठावी असे।।”

उत्तर :-----

प्र. ४ था टीप लिहा.

१. 'सीतागीत' या कवितेत लक्ष्मणाची उडालेली तारांबळ.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

५. लटपट लटपट तुझे चालणे.

होनाजी बाळा

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. 'लटपट लटपट तुझे चालणे' कवितेतील मंजुळमैना कशी दिसत होती?

उत्तर :-----

२. 'लटपट लटपट तुझे चालणे' कवितेतील मंजुळमैनेचे बोल कसे होते?

उत्तर :-----

३. मंजुळमैनेच्या नादात कोण वेडे झाले होते?

उत्तर :-----

४. होनाजी बाळांच्या लावणीत कोणत्या काव्यछटा दिसून येतात?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'लटपट लटपट' या कवितेचे रसग्रहण करा.

उत्तर :-----

प्रश्ना संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "डुलतडुलत चालणे बोलणे बहु मंजुळवाणी नाही कोणी दुसरी
इजवाणी."

उत्तर :-----

प्र.४था टीप लिहा.

१. होनाजी आणि बाळा.

उत्तर :-----

प्र.५ वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. “वय वरुषे पंध्राचि-----

-----दिसे कवळी.”

अध्यापकांची सही

६. मराठी माती

कुसुमाग्रज

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. कुसुमाग्रजाचे पूर्ण नांव काय?

उत्तर :-----

२. कुसुमाग्रजांना 'ज्ञानपीठ' पुरस्कार कोणत्या साली मिळाला?

उत्तर :-----

३. कुसुमाग्रजांच्या कवितेचे खास गुणधर्म कोणते?

उत्तर :-----

४. 'मराठी माती' या कवितेत कुसुमाग्रजांनी काय सांगितले आहे?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'मराठी माती' या कवितेचे रसग्रहण करा.

उत्तर :-----

 प्र.३रा टीप लिहा.

१. मराठी मातीचे महात्म्य.

उत्तर :-----

प्र. ४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. “माझ्या मराठी मातीचा।
 लावा ललाटास टिळा।।
 हिच्या संगाने जागल्या
 दऱ्या खोज्यातील शिळा.”

उत्तर :-----

प्र.५वा रि काम्या जागी योग्य शब्द भरा.

१. “माइया मराठी मातीला

मला हिचे महिमान.”

अध्यापकांची सही

७. आईची आठवण

माधव ज्युलियन.

स्वाध्याय:-

प्र.१ ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यात उत्तरे लिहा.

१. माधव ज्युलियन यांचा जन्म कोठे झाला ?

उत्तर :-----

२. माधव ज्युलियन कोणत्या विषयात एम. ए. झाले होते ?

उत्तर :-----

३. ‘आईची आठवण’ या कवितेत कोणाची व्यथा प्रकट झाली आहे ?

उत्तर :-----

३. ‘आईची आठवण’ कवितेत कवी माधव ज्युलियन परमेश्वराजवळ
कोणती प्रार्थना करतात ?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'आईची आठवण' या कवितेचा भावार्थ तुमच्या शब्दात लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा

१. आईची थोरवी.

उत्तर :-----

प्र.४ था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "गेली दुरी यशोदा टाकुनि येथ कान्हा,

अन् राहिला कधीचा तान्हा तिचा भुका ना?"

उत्तर :-----

 प्र.५ वा रिकाम्या जागा भरा.

१. “विद्याधन प्रतिष्ठा लाभे-----

-----मी हा पोरकाच राही.”

अध्यापकांची सही

८.संसार

बहिणाबाई चौधरी

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. बहिणाबाईचा जन्म कोठे झाला ?

उत्तर :-----

२. निरक्षर असूनही त्यांच्या जवळ कशाची खाण होती ?

उत्तर :-----

३. बहिणाबाई चौधरीने आपली गाणी कोणत्या भाषेत लिहिली ?

उत्तर :-----

३. बहिणाबाई चौधरी यांनी ‘संसार’ या कवितेत कोणता मंत्र दिला आहे ?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'संसार' या कवितेचा भावार्थ सांगा ?

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. संसाराचे तत्वज्ञान.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "असा संसार संसार
 आधी देवाचा ईसार
 माझ्या दैवाचा जोजार
 मंग जीवाचा आधार।"

उत्तर :-----

 प्र.५ वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. “देखा संसार-----

 सुखा दुःखाचा बेपार।”

अध्यापकांची सही

९. पंचारती

इंदिरासंत

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. इंदिरा संतांचा पहिला काव्य संग्रह कोणता?

उत्तर :-----

२. इंदिरा संतांनी काव्य लेखनास केंव्हा प्रारंभ केला?

उत्तर :-----

३. 'पंचारती' या कवितेतून कोणकोणत्या 'वीरांगणांचा' गौरव करण्यात आला आहे?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. महाराष्ट्रातील कर्तृत्ववान स्त्रियांचे चरित्र लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा संदर्भ स्पष्ट करा.

१. “शकुनाचा हाती दीप
महदंबा आधी येई
रचे दीपांची आरास
धवळिल्या दिशा दाही”

उत्तर :-----

 प्र.४ था काळ ओळखा

१. राधा गीत गाते.-----
२. किरण शाळेला जाईल.-----
३. रामाने रावणास मारले.-----

अध्यापकांची सही

१०. आनंदी पक्षी

बालकवी

स्वाध्याय :-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. बालकवीचे पूर्ण नांव काय आहे?

उत्तर :-----

२. बालकवीच्या कवितेचा मुख्य विषय कोणता?

उत्तर :-----

३. निसर्गाच्या विविध रुपातून बालकवींना कशाचा साक्षात्कार झाला?

उत्तर :-----

४. 'आनंदी पक्षी' ही कविता कशाचे प्रतिक म्हणून गणली जाते?

उत्तर :-----

४. 'आनंदी पक्षी' या कवितेत काय अवतीर्ण व्हावे अशी कविची इच्छा आहे?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'आनंदी पक्षी' या कवितेचा सारांश लिहा?

उत्तर :-----

प्र४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. जीवित सारे आनंदाचें। प्रेमरसाने भरले त्याचें,
म्हणोनिया तो रानीं नाचे। प्रेमाच्या छंदे!

उत्तर :-----

प्र.५वा टीप लिहा

१. 'आनंदी पक्षी' कवितेतील पक्षाचे विहरणे.

उत्तर :-----

प्र.६ वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. हिरवे हिरवे रान ----- |-----
----- | हा वसतो तिथे.

अध्यापकांची सही

११. तेंव्हा जीवन मला हे कळू लागले.

वामन कर्डक

स्वाध्याय :-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. वामन कर्डक यांचा जन्म केंव्हा व कोठे झाला?

उत्तर :-----

२. कोणाच्या विचाराने वामनकर्डकांनी झंझावाती काव्य निर्मिती केली?

उत्तर :-----

३. वामन कर्डकांनी खेड्यापाड्यातील सामान्य बांधवापर्यंत
कोणकोणती गीते पोहचविली ?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नांचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. “तेव्हा जीवन मला हे कळू लागले” या कवितेचा भावार्थ तुमच्या
शब्दात लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा.

१. “तेव्हा जीवन मला हे कळू लागले” या कवितेतील जीवन
जगण्याचे अनुभव.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. “एक सेवक होऊन सेवा दिली

लोक उलटून म्हणतात केंव्हा दिली

बोल उलटे हे जेंव्हा मिळू लागले। तेंव्हा..”

उत्तर :-----

प्र.५वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. गोडी होती -----

-----सारे पळू लागले ।तेंव्हा...।

अध्यापकांची सही

१२. रबीची पेरणी

फ. म. शहाजिंदे

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नांची एक ते दोन वाक्यांत उत्तरे लिहा.

१. फ. म. शहाजिंदे यांचे पूर्ण नांव काय?

उत्तर :-----

२. फ. म.शहाजिंदे यांच्या कवितेत काय व्यक्त होते?

उत्तर :-----

३. फ. म.शहाजिंदे यांची कविता कोणाच्या विचारांची पाईक बनली आहे?

उत्तर :-----

४. शहाजिंदे यांच्या कवितेत कोणाच्या समस्यांचे चित्रीकरण झाले आहे?

उत्तर :-----

प्र.२रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'रबीची पेरणी' या कवितेचा भावार्थ सांगा.

उत्तर :-----

प्र.३ रा टीप लिहा.

१. 'रबीची पेरणी' कवितेतील शेतकऱ्यांची अवस्था.

उत्तर :-

प्र.४ था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "रबीच्या पेरणीत बैलवाला लई ताप व्हत्यय

हातावर भाकर घिवून जेवावं लागत्ययं."

उत्तर :-

प्र.५ वा काळ ओळखा

१. पक्षी बागडतात.-----
२. वेलींना बहर आला.-----
३. कळ्या उद्या उमलतील.-----

अध्यापकांची सही

१३. पोरी

अनुराधा पाटील

स्वाध्याय:-

प्र.१ला खालील प्रश्नाचे एक ते दोन वाक्यांत उत्तर लिहा.

१. अनुराधा पाटील यांचे पूर्ण नांव काय?

उत्तर :-----

२. अनुराधा पाटील यांचा जन्म केंव्हा झाला?

उत्तर :-----

३. अनुराधा पाटलांच्या काव्यलेखनांचा प्रारंभ काळ कोणता?

उत्तर :-----

४. 'पोरी' या कवितेत एका छोट्या मुलीचे चित्र कसे रेखाटले आहे?

उत्तर :-----

प्र.२ रा खालील प्रश्नाचे सविस्तर उत्तर लिहा.

१. 'पोरी' या कवितेचा भावार्थ तुमच्या शब्दात लिहा.

उत्तर :-----

प्र.३रा टीप लिहा

१. 'पोरी' या कवितेतील पोरीचे बालपण.

उत्तर :-----

प्र.४था संदर्भ स्पष्ट करा.

१. "मी पाहते तिला
गरगरत्या आकाशपाळण्यात
वाहत्या वाऱ्याच्या
कानाशी बिलगून खिदळतांना"

उत्तर :-----

प्र.५ वा रिकाम्या जागी योग्य शब्द लिहा.

१. “फुलाच्या कठड्यावर-----

-----बसलीय मुलगी.”

अध्यापकांची सही

-स्थूल वाचन विभाग-

१. बदलते बोरगांव (अपठित)

स्वाध्याय:-

खालील प्रश्न सोडवा-

१.- शासनाच्या अध्यादेशामुळे बोरगांवातील लोकांच्या जीवनात कोणते परिवर्तन झाले?

अथवा

सुखलाल शेठने शेतकऱ्यांच्या जमिनी का विकत घेतल्या?

उत्तर :-----

२. खालील वाक्यप्रचारांचा अर्थ सांगून वाक्यात उपयोग करा.

१. छातीचा ठोका चुकणे.-----

२. चोप देणे.-----

३. डोळ्यात धुळ फेकणे.-----

४. चिरीमिरी देणे.-----

अध्यापकांची सही

२. पहिली शिकार

-महादेव मोरे

स्वाध्याय:-

प्रश्न सोडवा :-

१. नागाजमातीची परंपरा कशी निर्माण झाली त्याचे स्वरूप समजावून द्या?

अथवा

कथेतील नायकाला आलेला शिकारीचा अनुभव तुमच्या शब्दात सांगा.

अध्यापकांची सही

२. तिची वाटच वेगळी

मथू सावंत

स्वाध्याय :-

प्रश्न सोडवा:-

१. चंद्रकला रामजी मामांच्या घरी कशासाठी गेली होती?

तिला कोणी साथ दिली? का?

उत्तर :-----

२. 'तिची वाटच वेगळी' या शीर्षकाची सार्थकता स्पष्ट करा.

उत्तर :-----

अध्यापकांची सही

४. देव घावला! देव पावला

वामन होवाळ

स्वाध्याय :-

प्रश्न सोडवा:-

१. शहरात जाण्यापूर्वी कुसा आणि यल्लाप्पा आपला उदरनिर्वाह
कसे करीत होते?

उत्तर :-

३. 'देव घावला! देव पावला' या कथेतून कोणता बोध मिळतो?

उत्तर :-

अध्यापकांची सही

पत्रलेखन

पत्रलेखन करण्याची माणसाची सवय फार जुनी आहे. आपले विचार आणि आपल्या भावना व्यक्त करण्याचा साधा, सोपा आणि उत्तम मार्ग म्हणजे पत्रलेखन! पत्र म्हणजे 'स्नेहदूत'. साहित्यात तर 'पत्रा' ना विशेष वाङ्मयीन महत्व आहे.

पत्रलेखनची वैशिष्ट्ये :

- १) स्पष्टता २) अचूकपणा ३) सुटसुटीतपणा ४) परिपूर्णता
- ५) नम्रता ६) ऋजुता ७) साधेपणा ८) औचित्य
- ९) भारदस्तपणा १०) जिव्हाळा/आत्मीयता.

नमुन्यादाखल काही मायने दिले आहेत :

कोणास	सुरुवात	शेवट
१) आई/वडील	तीर्थरुप...यांना सा.न.वि.वि.	तुझा/तुमचा
२) वडील मंडळीस	तीर्थरुप...यांना सा.न.वि.वि.	आपला
३) शिक्षकांस	गुरुवर्य...यांना सादर नमस्कार वि.वि.	तुमचा आज्ञाधारक
४) धाकटा भाऊ, बहीण, नातलग	प्रिय...यास अनेक आशीर्वाद	तुझा/तुझी
५) मित्र/मैत्रीण	प्रिय मित्र/मैत्रीण/हीस सप्रेम नमस्कार	तुझा/तुझी
६) सन्माननीय व्यक्ती	माननीय...यांना सा.न.वि.वि.	आपला नम्र

पत्ता
प्रति,-----
श्री/श्रीमती-----
गल्ली-----घ.नं.-----
मु.पो.-----तालुका-----
जिल्हा-----
पिन कोड-----

पत्राचा नमुना

॥ श्री ॥

पत्र पाठविण्याचा पत्ता

दिनांक -----

नांव लिहू नका

ज्यास पत्र पाठवायचे
त्यास उद्देशून

मायना

नमस्कार/आशिर्वाद वगैरे

पत्राचा (मध्य) मुख्य भाग
पत्रातील मुख्य मजकूर (अभिनंदन, आभार, माहिती, चौकशी वगैरे) सुमारे
८ ते १० ओळीत असावा, साधारणपणे दोन परिच्छेद तरी असावेत.

पत्र घरगुती असल्यास
घरगुती चौकशी वा
खुशालीए अखेरच्या दोन-
तीन ओळीत लिहावी.

पत्राची अखेर

आपला विश्वासू तुमचा
आज्ञाधारक वगैरे, पत्र
लिहिणारा

उत्तर
पत्रिकेत
पत्राच्या
अखेरीस
स्वतःचे
नांव लिहू
नका.

पत्र पूर्ण केल्यावर आठवून लिहिलेला मजकूर ताजा कलम या सदराखाली लिहावा.

अलीकडे पत्राची अखेर मायन्याच्या बरोबर खालीही केली जाते.

अभिनंदन पत्र

परीक्षेत सुयश मिळविल्याबद्दल अभिनंदन-

सुयोग अपार्टमेंट
शाही रस्ता, कात्रज घाटाजवळ, पुणे.
दिनांक ४/३/२००५.

चि. राजेंद्र यास,
अनेक आशीर्वाद

हार्दिक अभिनंदन! माध्यमिक शालान्त परीक्षेत ९० टक्के गुण मिळवून दुसऱ्या क्रमांकाचे तू उत्तीर्ण झाल्याचे वृत्त आजच वर्तमानपत्रात वाचले. तुझ्या या कर्तबगारीचा केवढा अभिमान वाटला! या तुझ्या उज्वल यशाबद्दल मी तुझे मनःपूर्वक अभिनंदन करतो. उत्तरोत्तर तुला असेच सुयश लाभो हा आशीर्वाद.

तुझा

नाना

तुमच्या मित्राला महाविद्यालयीन वत्कृत्व स्पर्धेत पारितोषिक मिळाले त्याबद्दल अभिनंदन करणारे पत्र लिहा.

निबंध

निबंधाची पूर्वतयारी

आपले निबंधलेखन उत्तम व्हावे, असे वाटत असेल तर खालील गोष्टींकडे आपण लक्ष दिले पाहिजे.

१. भोवतालच्या, दैनंदिन घटनांचे सूक्ष्म निरीक्षण करावे.
२. कल्पना आणि वास्तव यांचे योग्य मिश्रण असावे.
३. महत्त्वाच्या घटनांची, माहितीची नोंद करून ठेवावी.
४. माणूस आणि समाज यांच्या अंतःसंबंधांकडे लक्ष द्यावे.
५. सुंदर कल्पना, सुभाषिते, मोठ्या लोकांची उदाहरणे यांचा उपयोग करावा.
६. वरील सर्व गोष्टींचे यथायोग्य मिश्रण करून, त्या सगळ्या विषयांची मांडणी अतिशय आकर्षकरित्या करावी.

निबंध

स्त्री अत्याचार : एक जीवघेणी समस्या

अध्यापकांची सही

भाषांतर/अनुवाद लेखन

भाषांतर (अनुवाद) ही एक महत्त्वाची लेखनकला आहे. एका भाषेतील साहित्य/मजकूर दुसऱ्या भाषेत अनुवादित करणे ही आजची गरज होऊन राहिली असून शासकीय सांस्कृतिक मंडळांच्या पातळीवरूनही असे उपक्रम मोठ्या प्रमाणात हाती घेतले जात आहेत. उत्तम भाषांतरांचा साहित्य अकादमी पुरस्कारांसाठीही विचार केला जात आहे. उत्कृष्ट भाषांतरासाठी खालील मुद्दे लक्षात घेणे आवश्यक आहे.

१. मातृभाषेवर प्रभुत्व मिळविण्यासाठी प्रयत्नांचे सातत्य
२. मातृभाषेच्या बरोबरीने परभाषेचा सूक्ष्म अभ्यास
३. चांगल्या अनुवादित साहित्य कृतींचे वाचन
४. मातृभाषेतून परभाषेत तसेच परभाषेतून मातृभाषेत भाषांतर करता येते.
५. अनुवादाचा सराव
६. भाषांतरासाठी निवडलेली कृती/ उतारा प्रथम व्यवस्थित समजून घेणे आवश्यक असते.
१. खालील इंग्रजी वाक्यांचे मराठीत भाषांतर करा.

1. The Mahabharata is a great epic of our lives.

2. The King Chhatrapati Shivaji was a great warrior.

3. Rashtrapita Mahatma Gandhiji thought lessons of non-violence.

4. Indian Constitution is written by
Dr. B.R. Ambedkar

5. Early in the morning we should pray our Gods.

6. We must respect to our Teachers.

एक व्यक्ती विशेष : केवळ ज्ञानवृध्दीसाठी

जनरल के. एम. करिअप्पा

स्वतंत्र भारताचे पहिले 'कमांडर इन चीफ' म्हणून जनरल के. एम. करिअप्पा आपल्याला माहीत आहेत. करिअप्पा यांनी लष्करप्रमुखाची जबाबदारी १५ जानेवारी १९४९ रोजी स्वीकारली. म्हणून १५ जानेवारी हा 'सेना दिवस' म्हणून पाळला जातो. जनरल करिअप्पा यांचा जन्म कर्नाटकातील कूर्ग संस्थानातील 'शनीवरसंते' या गावात झाला. 'मडिकेरी' येथे प्राथमिक शिक्षण आणि पुढे मद्रास येथील 'प्रेसिडन्सी कॉलेजमध्ये' पदवीपर्यंतचे शिक्षण पूर्ण झाल्यावर ते सैन्यात भरती झाले. पहिल्या महायुध्दाच्या वेळी त्यांची सैन्यात भरती झाली. सैन्यात क्षमता आणि नेतृत्व गुण या जोरावर त्यांनी झपाट्याने प्रगती केली. सैन्यात कमिशन मिळवणाऱ्या पहिल्या भारतीयांपैकी ते एक होते. विविध आघाड्यांवर त्यांनी भारतीय लष्कराचे समर्थपणे नेतृत्व केले. स्वातंत्र्याच्या आधी ब्रिटीश सरकारने लष्करात 'डेप्युटी चीफ ऑफ जनरल स्टाफ' या पदावर त्यांची नियुक्ती केली. स्वातंत्र्य मिळाल्यावर १९४९ मध्ये ते पहिले 'कमांडर इन चीफ' झाले. ते या पदावर १९५३ पर्यंत होते. १९२०-२१ मध्ये इराक, १९२२-२५, १९२८-३० आणि १९४६ मध्ये वायव्य सरहद्द प्रांतात झालेल्या लष्करी कारवायांत ते सहभागी होते. दुसऱ्या महायुध्दात इराक, सिरीया आणि इराण आणि ब्रह्मदेशातील आराकान येथील लष्करी मोहिमांत ते सहभागी होते. निवृत्त झाल्यानंतर ऑस्ट्रेलिया आणि न्यूझीलंड येथे भारताचे 'हायकमिशनर' म्हणून त्यांनी काम केले. १९७९ मध्ये त्यांना 'फिल्ड मार्शल' हे 'मानद' उपाधी देऊन त्यांचा सन्मान केला. १५ मे १९९३ रोजी त्यांचे बेंगळूर येथे निधन झाले.

राष्ट्रगीत

जन-गण-मन-अधिनायक, जय हे
 भारत-भाग्य-विधाता.
 पंजाब-सिंधु-गुजरात-मराठा-
 द्राविड-उत्कल-बंग
 विंध्य-हिमाचल-यमुना-गंगा
 उच्छल-जलधि-तरंग.
 तव शुभ नामे जागे,
 तव शुभ आशिष मागे,
 गाहे तव जय-गाथा.
 जन-गण-मंगल-दायक जय हे
 भारत-भाग्य-विधाता.
 जय हे , जय हे, जय हे,
 जय जय जय, जय हे.

-रवींद्रनाथ टागोर

जिजाऊ वंदना

जिजाऊ माऊली गे तुला वंदितो मी,
जिजाऊचे साक्षात वात्सल्य नामी, ॥धृ ॥

तुझ्या पाऊली लीन आम्ही सदाही,
तुझ्या सावूली हीन कोणीही नाही;
नसे दास कोणी नसे राव-स्वामी ॥
जिजाऊ माऊली गे..१

तुझ्या धाडसाचे धडे हे आम्हाला,
तुझ्या विचारांचे घडे सोबतीला;
तयांच्या सवे गाजवू शौर्य आम्ही ॥
जिजाऊ माऊली गे..२

तुझी सावली सर्व काळी असू दे,
कुठे दुःख कोणास काही नसू दे;
नसू दे अरोग्य अंधार यामी ॥
जिजाऊ माऊली गे..३

तुझ्या प्रेरणेने घडो लोकसेवा,
तुझ्या चिंतनाने सुखी काळ व्हावा;
घडो अंत तो शांत साफल्यगामी ॥
जिजाऊ माऊली गे..४

जय जय जिजाऊ SSS-जय जिजाऊ

टीप : जिजाऊवंदना एकट्याने अथवा सामूहिक म्हणता येऊ शकते. मनातल्या मनात डोळे मिटून प्रार्थनेसारखे वंदन करता येते. सामूहिक ठिकाणी हात जोडून वंदना म्हणावी.
